

Отже, найчастіше автор використовує порівняння у таких граматичній формах, як підрядне речення та порівняльний зворот(поширений і непоширений), менш частотними є описові порівняльні конструкції, конструкції з формами ступенів порівняння прислівників і прикметників, речення порівняльної структури, у яких об'єкт порівняння охоплює усю предикативну частину.

Образи, створені письменником за допомогою порівнянь, не тільки розкривають нам ознаки чи характер вияву їх у предметі, але й є засобом пізнання явищ дійсності іншими людьми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура мови.- Львів,2003.- 456 с.
2. Волинський П.К. Основи теорії літератури.- К.:Радянська школа,1967.- 392 с.
3. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
4. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика.- К.: Наукова думка, 1982.- 367 с.
5. Заборна М. Порівняльні конструкції в системі складнопідрядного речення/ М.Заборна.- Тернопіль.: Підручники і посібники,2001.- 28 с.
6. Кучеренко І.К.Порівняльні конструкції мови в світлі граматики.-К.:Вид-во Київського університету, 1959.- 107 с.
7. Люко Дашвар. РАЙ. Центр.
8. Мацько Л. І. Риторика: Навч. посіб. — 2-ге вид., — К.: Вища школа, 2006. —311 с.
9. Рошко С.М. Формально-граматична та функціонально-семантична структура порівняльних синтаксем і підрядних речень у сучасній українській мові. <http://disser.com.ua/contents/6538.html>.

Горба Г.

Науковий керівник – проф. Ткачук М. П.

ЕСТЕТИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

Більше століття вже минуло з того часу, як у мистецтві і, зокрема, в літературі виник модернізм. Не зважаючи на несприятливі умови, українська література також приєдналася до світового літературного процесу і в той чи інший спосіб прагнула не бути самодостатньою, а залучалась до європейського руху. Історичні умови гальмували процес наближення української літератури до відповідного європейського рівня. Вже традиційно поняття «модернізму» прикладають до письменників на рубежі віків і періоду до Першої світової війни. Якщо говорити про сучасне академічне літературознавство, то з одного боку, воно вирізняється колосальним інтересом до модернізму, а з другого – відсутністю серйозних узагальнень на цю тему. Серед студій виділяються праці, присвячені дискурсивній практиці модернізму: Соломії Павличко, Ярослава Поліщука, Володимира Моренця, Тамари Гундорової . Література модерну – це текст, який вимагає коментування, певного роду відгадування, тлумачення, екзегетики. Модерністи закладають певні сенси з метою, аби читач відшукав їх.

Мета роботи – розглянути естетичну платформу дискурсу українського модернізму, сформувавши цілісний погляд щодо своєрідності українського модернізму.

Поява модернізму зумовлена як соціально-політичними, так і суто художніми (і навіть особистісними) причинами. Філософсько-світоглядними підвалинами модернізму були ідеї Артура Шопенгауера, Фрідріха Ніцше, Анрі Бергсона, Зигмунда Фрейда, Карла Густава Юнга та ін. Їх роздуми про трагедію та крах традиційного гуманізму, історичний тупик, у якому опинилося людство, складний та суперечливий характер спілкування людини з навколишнім світом, її відчуженість від світу примусили людство багато в чому переглянути свої погляди на світ і місце людини в цьому світі.

При всій розгалуженості, строкатості, сплутаності художніх процесів у культурі ХХ ст. можна простежити дві основні лінії історичного розвитку. Одна пов'язана з продовженням традицій реалізму. Друга – з виникненням на базі декадентства нових тенденцій і подальший розвиток модернізму.

Специфічним культурним феноменом ХХ ст. називають модернізм. Модернізм (від «modern» – сучасний, новий) - термін сумарний, який позначає велику кількість не схожих між

собою, різноманітних і суперечливих художніх напрямів у світовій культурі ХХ ст. Модернізм - це культура, яка заздалегідь протиставляє себе будь-якому різновиду традиційної культури, зокрема реалістичній.

Першою стадією розвитку модернізму був декаданс - напрям культури кінця ХІХ - початку ХХ ст., який характеризується песимізмом, тугою за втраченими суспільством духовними ідеалами, самодостатнім естетизмом. Відчуваючи дисгармонію світу, антигуманність відносин у суспільстві, декаденти вторували на історичний досвід попередніх революцій і прийшли до невтішної оцінки морального стану сучасного їм людства, втрачали віру в можливість соціального прогресу.

Найбільш яскраво декадентські мотиви знайшли відображення у творчості символістів, які подекуди називали себе співцями занепаду та загибелі відомого досі світу, хоча й проголошували можливість його майбутнього відродження з попелу руїн. Символісти приділяють увагу внутрішньому світу людини, глибинам душі, які пов'язують з містичними уявленнями, таємними силами, потойбічним світом.

Українську літературу 1920-х років тривалий час називали по-різному – «неохаянством», «романтикою вітаїзму», «червоним ренесансом», «Розстріляним відродженням», «неоромантизмом», «антиреалізмом», «необароко» тощо, лише з багатьма обмовками пов'язуючи безпосередньо з модернізмом. Він асоціювався, як тоді вважали, із «буржуазною» «занепадницькою» культурою Заходу, яку частково перейняло українське мистецтво, зокрема «декадентські», «ніцшеанські» ідеї (Ольга Кобилянська, Гнат Хоткевич, «молодомузівці»).

На думку Раїси Мовчан, українські митці сформували під впливом європейських тенденцій та вітаїстичної концепції «філософії життя», та суголосної їй національної «філософії серця». Сферою діяльності українського модернізму виявилася «нація як текст» в онтологічній, морально-естетичній, філософській та в естетичній площинах [5, 52]. Вітчизняні літературознавці зробили перші кроки в науковому дослідженні цього естетичного феномену. Зокрема, визначено його основні риси. Кожна стильова модерністська течія на українському фунті була відмінною від аналогічної в європейській літературі. Так, творчість М. Коцюбинського, В. Стефаника, Г. Косинки, раннього А. Головка позначена рисами імпресіонізму, проте письменники, змальовуючи події, «пропускають» їх не через власне «я», як це було у літературі західній, а через душі дійових осіб. Українські футуристи, на відміну від італійських, не оспівували війн, але заперечували літературну класику й мистецтво взагалі. М. Семенко, наприклад, стверджував, що для нього не існує авторитетів, традицій, він «сам собі предок». Проте він чимало зробив для оновлення українського віршування.

Символізм в українській літературі, представлений творами Олександра Олеся, М. Філянського, Г. Чупринки, П. Тичини, Д. Загула та інших, хоч і розвивався під впливом французького символізму в літературі, але був позбавлений містики, притаманної останній. У творах українських поетів-символістів панує ефонія, широка кольорова гама, сила звукового та кольорового образу. Захоплені національною ідеєю, вони створюють відповідну систему образів-символів: пустеля — Україна, самотня сосна як уособлення рідного народу в ліриці Олександра Олеся, вітер у П. Тичини символізує революційні та національно-визвольні сподівання народу. Модерністів не цікавив предметний світ, він завжди ними абсурдився – чим не правдоподібнішою була картина світу, тим вірогіднішою вона ставала для модерністів. Процес модерністської творчості, зазначає Д. Затонський, є «процесом перетворення реальних явищ подій, проблем на ідіоми, символи, знаки – тобто абстрактні форми, що не відображають дійсності, а лише моделюють, створюють дещо подібне до адекватного їй душевного настрою» [3, 156].

На думку Ярослава Поліщука, ранній український модернізм так і залишився незавершеним, незреалізованим проектом. Проте дослідник не має рації. Справді 1920-х роках в умовах підрадянської України модернізм став фактично забороненим явищем, що підлягало ідеологічно-цензурному переслідуванню. Поліщук твердить, що модерністи заперечували традиційну модель пізнання, в основі якої лежав культ матеріального світу та людського розуму. Цей модерністичний бунт був започаткований, либонь, ще в новаторських філософських творах Фрідріха Ніцше. Утвердження нових естетичних позицій мистецтва забезпечувало йому не тільки ширший простір творчої свободи, але й певний евристичний

простір, тобто розширення можливостей і шансів естетичних відкриттів, новаторства» [9]. Характерною рисою модернізму дослідник називає заперечення традиції й утвердження всіх нових стилів і художніх практик.

Микола Ільницький спостерігає, що «в сучасному літературознавстві, принаймні українському, вже утвердилася традиція розглядати ранній модернізм під кутом зору естетичної автономності. Хоча насправді не існувало універсальної парадигми модернізму. Переважна більшість дослідників основну увагу зосереджували на філософсько-естетичному аспекті цього явища, підкреслювали настанову письменників на право бути вільними від громадського обов'язку і служити виключно красі» [4,35]. Тобто модернізм таки протистоїть попередньому літературному канону, який зобов'язував письменника відображати соціальний стан суспільства, політичні ідеї. Емансипація жінки була європейською тенденцією, і в українській літературі феміністичні ідеї почали запроваджувати саме письменниці-модерністки.

Поняття модернізму в українській літературі тісно пов'язане з добою Модерну. Саме тоді на зміну реалізму та в опозиції до нього в ній почали з'являтися твори зовсім іншого естетичної якості. «Однак літературний процес 1920-х рр. засвідчує, що в ньому і надалі розвивають і вкорінюють, дають поштовхи новим естетичним відкриттям основні тенденції раннього українського модернізму» [7, 52].

Отже, своєрідність українського варіанту модернізму полягає і в тому, що він із естетичного феномена перетворився на культурно-історичне явище, став спробою подолання провінційності, другорядності, вторинності української національної культури, формою залучення до надбань світової цивілізації. Він ніби символізував перехід українського суспільства від етнографічно-побутової самоідентифікації, тобто виокремлення себе з-поміж інших, до національного самоусвідомлення — визначення свого місця і ролі в сучасному світі.

Варто підкреслити, що український дискурс модернізму був досить своєрідним і мав свої особливості. У силу того, що українські землі не мали власної державності, були роз'єднані і фактично перебувало в статусі провінцій, суспільний розвиток у них був уповільненим порівняно з провідними європейськими країнами, отже, і конфлікти між цивілізацією і культурою, художником і суспільством не були такими гострими. Ці фактори і визначили характер українського модернізму. Український модернізм сформувався як національна самобутня течія. Цей стиль, особливо в літературі, зазнав значного впливу романтизму, що пояснюється як традицією, так і ментальністю українського народу, для якого романтизм є органічним елементом світобачення в будь-яку добу. Своєрідність українського варіанту модернізму полягає в тому, що він з естетичного феномена перетворився на культурно-історичне явище, став формою залучення до надбань світової цивілізації. Він ніби символізував перехід українського суспільства від етнографічно-побутової самоідентифікації, тобто вирізнення себе з-поміж інших, до національного самоусвідомлення — визначення свого місця і ролі у сучасному світі.

Визначальні риси модернізму: новизна та антитрадиціоналізм (хоча модерністи ніколи не поривають із літературною традицією цілком); у творах затверджується перевага форми над змістом; заперечення матеріалістичного детермінізму, визнання інтуїтивного поруч із логічним шляхом пізнання; індивідуалізм, зосередження на «Я» автора, героя, читача; психологізм, пильна увага до позасвідомих сфер психіки, до внутрішньої боротьби роздвоєного людського «Я»; широко використовуються такі художні прийоми, як «потік свідомості» та монтаж, що прийшов у літературу з кіномистецтва; використання символу як засобу пізнання і відтворення світу; ліризм (навіть у прозі, драматургії, публіцистиці); естетизм.

У межах українського літературного модернізму можемо розглядати творчість багатьох авторів, зокрема Василь Стефаник, експресивна виразність творів якого (задовго до виникнення німецького експресіонізму) посідає гідне місце у світовій літературі. У цьому ж, річищі поезики експресіонізму пізніше будуть творити Г.Косинка, В.Підмогильний, М.Хвильовий. Футуристичний напрям представлений М.Семенком, Г.Шкурупієм, Л.Скрипником, О.Влизьком та ін., «динамістом-конструктивістом» визначав себе В.Поліщук. Неперевершені рядки символістського твору Г.Михайличенка «Блакитний роман», психологічна проза й драматургія В.Винниченка, пригодницькі романи О.Слісаренка, поліфонічна проза А.Любченка, експериментаторство згаданих Г.Шкурупія, Л.Скрипника та А.Чужого свідчать про

надзвичайне розмаїття пошуків та неабиякий талант кожного з вищенаведених прозаїків. Особливо актуальним став у той час естетичний імператив, що відновлював знехтуваний позитивістами, зокрема пізніми народниками, кордоцентризм українського характеру. Обстоювалося право митця на вищий, «надземний» ступінь краси, але не протиставлюваний на противагу народникам, критерію правди. Це співвідношення краси і правди стало особливістю українського модернізму, на відміну від західноєвропейського, в якому смислова реальність не співвідносилася з абсолютною істиною та правдивістю висловлень. У цьому форматі репрезентувалася лірика О.Олеся («Ах, скільки струн в душі бринить...» й «О слово рідне, орле скутий!»), П. Карманського (збірки «Ой, люлі, смутку» та «A1 fresco»). Такі ознаки притаманні доробку «молодомузівців», «хатян», «музагетівців», «митусівців».

Як бачимо, у художньому дискурсі модерністів втрачається цілісність, лінійність, натомість застосовується поетика фрагментарності, уривчастості, зустрічаються різкі, нервові або медитативні висловлювання; змінився стиль письма. Майстри слова обрали нову наративну стратегію: писати лаконічно, у центр твору ставити людину та її екзистенцію, звертати увагу на її думки, переживання, проникати в її психологію. Епоха модернізму – час переорієнтації, долання канонів, вияв свободи духу, утвердження найбільшої цінності – внутрішньої неповторності кожної людини, занурення у глибинний внутрішній світ особистості.

Отже, модернізм в українській літературі становить собою сукупність напрямів і течій, що виникли наприкінці XIX століття як заперечення традиційної народницької літератури, які стверджували нові форми вираження у художньому творі. Течії взаємно доповнюють одна одну, хоча часом естетика їх є взаємозапереченням. Попри дискусії щодо існування модернізму, можемо стверджувати: модернізм в українській літературі існував як самодостатнє естетичне явище. Він протистояв народницькій, хутірській літературі, заперечував її традиційність і канонічність, його художній дискурс споріднений з кращими зразками світового модернізму. Йому притаманні певні свої риси, які хоч і відрізняються від інших літератур, проте не суперечать їм. Тож з упевненістю можемо твердити, що модернізм – це світоглядна, філософська концепція, певна естетика, з якої вже випливає літературний напрям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гундорова Т. Про-Явлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів: 1997. – 298 с.
2. Затонський Д. Що таке модернізм?//Контекст-1974: Літературно-теоретичне дослідження. – М., 1975.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. - К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
4. Моклиця Марія Василівна. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика: Дис. д-ра філол. наук: 10.01.06 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк, 1999. – 416 с.
5. Мовчан Р. Особливості осмислення українського модернізму 1920-х рр. / Р. Мовчан // Дивослово : Українська мова й література в навчальних закладах. - 2010. - N 4. - С. 48-54.
6. Моренець В. Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст.: Україна і Польща. — К.: «Основи», 2001. — 327 с.
7. Москалець К. Людина на крижині. К.: 1999. – 255 с.
8. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія. – К.: Либідь, 1999. – 447 с.
9. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Монографія. – Вид. 2-е, доп. і перероб. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ., 2002. – 392 с.
10. Франко І. З останніх десятиліть XIX віку // Збір. творів: У 50 т. –Т.41. – К., 1984.

Волошин І.

Науковий керівник – доц. Боднар В. Т.

«СТРАШНІ ОПОВІДАННЯ» ЕДГАРА АЛЛАНА ПО

Едгар Аллан По – американський письменник, класик національної літератури, людина осяйного таланту і трагічної долі. Зміст творчої спадщини Едгара По можна виразити його власними словами: «Я родом із тих, хто відзначений силою фантазії і полум'яністю пристрасті» [3: 354]. В історію американської літератури Едгар По ввійшов як поет, новеліст і критик. Його